

LANGUAGE AS A TOOL OF ASSIMILATION AND SELF-DENIAL IN THE WORK TOXISCHE POMMES “BEAUTIFUL FOREIGN CHILD”

JAZYK AKO NÁSTROJ ASIMILÁCIE A SEBAZAPIERANIA V DIELE TOXISCHE POMMES „PEKNÉ CUDZINECKÉ DIEŤA“

PAULÍNA ŠEDÍKOVÁ ČUHOVÁ¹

¹ Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 51, 974 01 Banská Bystrica,
paulina.cuhova@umb.sk

Abstract

This paper critically examines the linguistic dimensions in the work of contemporary Austrian author Toxische Pommes, focusing on her debut novel *Beautiful Foreign Child* (2024). The objective of this study is to explore how language operates as a mechanism of assimilation and self-denial within the context of the narrator's family emigration and her individual experience. Moreover, this paper aims to underscore the persistent centrality of language as a thematic concern in post-migrant literature, where it is frequently conceptualized not only as a communicative tool but also as a fundamental condition for social recognition and active societal participation.

Keywords

postmigrant literature, language, performative identity, social inequality, emigration, contemporary Austrian literature

Úvod

Postmigrantská literatúra je literárny fenomén, ktorý tematizuje skúsenosti ľudí s migračným pozadím v postmigrantskej spoločnosti. Autori a autorky takejto literatúry píšú často z hybridnej perspektívy a odrážajú komplexnú životnú realitu, ktorá presahuje rámec jednoduchých integračných naratívov. Pri tomto procese zohráva jednu z centrálnych rolí jazyk – nie je totiž len prostriedkom na dorozumievanie, ale tiež výrazom kultúrnej rozmanitosti. Postmigrantská literatúra v po nemecky hovoriacich krajinách už niekoľko desaťročí rozširuje a obohacuje literárny kánon a stáva sa jeho pevnou súčasťou. Článok si kladie za cieľ preskúmať, ako súčasná rakúska autorka Toxische Pommes vo svojom literárnom debute *Das schöne Ausländerkind* (2024) stvárnila rôzne mechanizmy fungovania jazyka ako prostriedku asimilácie a integrácie a poukázať na to, že jazyk v postmigrantskej literatúre stále zohráva dôležitú rolu.

1 Toxische Pommes – Toxické hranolky?

K presným biografickým údajom rakúskej autorky, humoristky a satiričky so spektakulárnym pseudonymom Toxische Pommes, mimoriadne aktívnej na sociálnych sieťach, sa možno dostať len ťažko. Známe je len krstné meno autorky – Irina. Narodila sa okolo roku 1990 vo vtedajšej Juhoslávii, v dnes chorvátskej Rijeke, ako dcéra srbsko/čiernohorských rodičov. V roku 1991 pre vojnu spolu s rodičmi utiekla do Rakúska, kde sa rodina usadila vo Viedenskom Novom Meste. Vyštudovala právo, žije vo Viedni a v civilnom živote pracuje ako právnička.

Zaujímavé je miesto autorky ako umelkyne v digitálnom diskurze – preslávila sa v čase pandémie predovšetkým humoristickými a spoločensko-kritickými krátkymi videami na sociálnych médiách TikTok a Instagram, kde má státisíce sledovateľov a sledovateľiek, v Rakúsku sa stala dokonca TikTokovou hviezdou. Vo videách paroduje rôzne stereotypy týkajúce sa jej vlastných zážitkov spojených s emigráciou a integráciou (napr. balkánsku mentalitu), ale aj dôležité spoločensko-kritické témy (napr. rasizmus, sexizmus či triedne rozdiely).

V po nemecky hovoriacich krajinách je tiež známou kabaretistkou a jej predstavenia bývajú vždy vypredané (napr. kabaretný program *Kečup, majonéza & ajvar – sedem smrteľných hriechov cudzinca*).¹

1.1 Ein schönes Ausländerkind – Pekné cudzinecké dieťa

Pri vstupe na literárnu scénu sa autorka rozhodla rovnako zachovať tajomstvo vlastnej identity a ponechala si pseudonym Toxische Pommes. Pod ním vydala minulý rok vo vydavateľstve Zsolnay svoj prvý román *Pekné cudzinecké dieťa*.

Román možno žánrovo zaradiť medzi autofikcionálne diela, pretože autorka v ňom spracúva aj vlastnú skúsenosť migrácie. Philip Dulle v rozhovore pri príležitosti vydania tejto knihy položil autorke otázku týkajúcu sa autofikcionalít románu, kde autorka potvrdila, že „príbeh sa síce opiera o jej životný príbeh a príbeh jej rodičov, no v prvom rade sa chce prostredníctvom postavy otca zaoberať spoločenským naratívom neintegrácie“ (Dulle, 2024). Toxische Pommes z perspektívy dieťaťa rozpráva príbeh migrácie, jej následkov a zložitej integrácie trojčlennej juhoslovanskej rodiny v 90. rokoch, ktorá ušla pred vojnou do Rakúska.

Román možno žánrovo zaradiť tiež k tzv. autosociobiografii.² Mrunmayee Sathye v článku *Autosociobiographie als transkulturelle Form* chápe túto formu písania ako „hybrid (autobiografickej) literatúry a sociologickej analýzy a patrí žánrovým fenoménom našej doby, ktoré sú na vzostupe“ (Sathye, 2023). K tomuto žánru možno *Pekné cudzinecké dieťa* zaradiť aj preto, lebo sa prostredníctvom biografického rozprávania zaoberá reprodukciou sociálnej nerovnosti a (ne)možnosti sociálnej mobility (porov. Blome, 2020, 541–571). V takýchto textoch je teda zdôraznený fakt, že triedne rozdiely stále existujú. V centre rozprávania je pritom, ako zdôrazňuje aj Mrunmayee Sathye, myšlienka tzv. *transclasse* rozprávania, ktoré „ako naratív sociálneho vzostupu alebo poklesu stelesňujú prekročenie sociálnych a priestorovo vyznačených hraníc“ (Sathye, 2023).

Autorka v románe *Pekné cudzinecké dieťa* rozpráva príbeh rodiny, ktorá si chce si v rakúskom Viedenskom Novom Meste „v mieri vybudovať nový život“ (Toxische Pommes, 2024, 28). Román je rozprávaný z ja-perspektívy dcéry, ktorá spolu s matkou a otcom patrí k ústredným postavám románu. Toxische Pommes sa rozhodla nechať hlavných hrdinov bezmenných, mená majú len všetky vedľajšie postavy. Ide o reflexívne spomienkové rozprávanie v dvoch rovinách. V prvej si rozprávačka spomína na detstvo ako dospelá a v druhej zážitky z detstva a spomienky opisuje očami dieťaťa či tínedžerky.

Román sa začína prológom odohrávajúcim sa v súčasnosti – rozprávačka je dospelá a integrovaná úradníčka vo Viedni. O tom, že jej integráciu možno označiť za úspešnú, hovorí hneď v prológu: „*Svoju časť integračného sľubu som dodržala. Cudzinku v sebe som úspešne odintegrovala preč*“ (Toxische Pommes, 2024, 13). Tento moment je v románe zásadný, pretože rozprávačku vráti späť do detstva a dospievania v Rakúsku a k témam, s ktorými sa autorka následne vysporadúva v celom románe – cudzinecťvo, integrácia a zmena dynamiky rodinných konštelácií. Časovo možno potom tieto spomienky vymedziť od doby raného detstva po gymnaziálne obdobie rozprávačky a získanie rakúskeho štátneho občianstva.

Aby rozprávačka uspela v škole – musí sa stať „dobrou cudzinkou“, čo vedie k naštreniu vzťahov s príbuznými a zmenenej dynamike konkrétnych rodinných vzťahov na úrovni dcéra-otec, dcéra-matka, matka-otec. Toxische Pommes strategicky zvolila ako spôsob rozprávania satiru, ironiu a vtip, čím sa jej podarilo odľahčiť traumatické zážitky migrácie a integrácie.

Matka rozprávačky príbehu pracuje ako gazdínka a opatrovateľka pre rodinu Renate Hellovej vo Viedenskom Novom Meste. Renate rodine poskytuje aj bývanie, obe rodiny však od seba delia len dvere. Renate cez ne vchádza podľa svojvoľi a rodina rozprávačky jej navyše neustále musí preukazovať vďačnosť. Čím je však protagonistka príbehu staršia, tým viac pociťuje smerom k Renate hnev – uvedomuje si totiž, že jej matku zneužíva. Hnev však pociťuje aj k matke – preto, lebo sa nechá zneužívať, a preto, lebo pre Renate veľa pracuje. Hnevá sa aj na otca, ktorý si prácu nedokáže nájsť a tiež na to, že neovláda jazyk a ona sa musí sťat' jeho „ústami“. Tak sa rozhodne stať dokonalou migrantkou.

Zaujímavé je jazykové stvárnenie románu – autorka totiž rozhovory na úrovni rodiny necháva v materinských jazykoch – bosniančine, chorvátčine, čiernohorčine, srbštine a v zátvorke pre čitateľstvo uvádza nemecký

¹ Autorka v rozhovore pre časopis *Kuriér* potvrdzuje, že hlavnou témou prezentácie na sociálnych sieťach sú jej vlastné skúsenosti s migráciou: „Pre svoje videá používam predovšetkým vlastné skúsenosti. Moja rodina ušla z bývalej Juhoslávie do Rakúska, keď som mala jeden a pol roka“ (Dulle, 2024).

² V po nemecky písanej súčasnej literatúre možno k tomu žánru zaradiť napr. Danielu Dröscher či Christiana Barona.

preklad. Používa aj poznámky pod čiarou, kde uvádza vysvetlenia doplnené o vtipné komentáre.³ Osviežením v náročnom príbehu integrácie v novej vlasti sú návraty na Balkán počas letných prázdnin a stretnutia s príbuznými.

Aj keď je román *Pekné cudzinecké diéta* dojímavým príbehom, čitateľa vôbec nezaťažá pátosom, súcitom či moralizovaním. Je to aj preto, že postavy pôsobia uveriteľne a živo a prirastú čitateľstvu k srdcu.

1.2 Postmigrantská literatúra a Toxische Pommes v súčasnom literárnom diskurze⁴

Migrantská literatúra je už dávno neoddeliteľnou súčasťou po nemecky písaných literatúr. Jej vývoj datujeme približne do 60. rokov minulého storočia. Jej podoba, ako aj označenie sa často menili. Tieto zmeny charakteristické pre jednotlivé časové periódy zároveň reflektovali tematické ukotvenie migrantskej literatúry či postavenie jej autorov a autoriek. Počiatky migrantskej literatúry spadajú pod tzv. „Gastarbeiterliteratur“, kde autori a autorky – sami migranti – literárne spracúvajú témy, ako je strata vlasti či pracovná migrácia, texty sa často vyznačujú aj nedokonalou nemčinou, ktorá v takejto podobe naplňa estetickú funkciu.⁵ Koncom 80. rokov a v 90. rokoch hovoríme o tzv. druhej generácii, ktorej nosnými témami je pozícia medzi dvomi či viacerými kultúrami, príslušnosť, cudzota, jazyková problematika, jazykové i žánrové experimentovanie. Literárna veda označuje toto obdobie termínmi Migrationsliteratur alebo Migrantenliteratur.⁶ Od svojich počiatkov v rámci národných po nemecky písaných literatúr manifestuje rozmanitosť a pluralitu (nielen literatúry, ale aj spoločnosti).

Neskôr sa čoraz častejšie hovorí o postmigrantskej literatúre. Aj keď adjektívum „postmigrantský“⁷ nepochádza z literárnej vedy, stalo sa jej pevnou súčasťou. Literatúru v tomto prípade predbehlo v po nemecky hovoriacom priestore divadlo a výrazne tak prispelo k diskusiám o migrácii vo viacerých spoločenských vedách. „Postmigrantské divadlo“ Shermin Langhoffovej vzbudilo pozornosť už v roku 2008. S. Langhoffová chcela upozorniť na realitu všetkých tých, ktorí prišli do novej domoviny vo veľmi nízkom veku alebo sami nikdy nemigrovali, no i tak sú vnímaní ako migranti. Ako postmigrantské môžeme teda vnímať literárne texty autorov a autoriek, ktoré z tohto procesu vznikli. Podmienkou zaradenia diela do tzv. postmigrantskej literatúry viac nie je vek autora/autorky či časový údaj o emigrácii. Dôležitými sú témy, s ktorými sa v diele vysporadúva. Na rozdiel od diel migrantskej literatúry 80. alebo 90. rokov to viac nie je primárne pôvod či strata vlasti, ale mocenské vzťahy⁸, skúsenosti s rasizmom⁹, príslušnosť¹⁰ – teda témy, ktoré sú charakterizované spoločenskou skúsenosťou.¹¹ Aj germanistka Jara Schmidt v rozhovore o tejto téme vníma postmigrantskú literatúru ako tú, ktorá sa zaoberá spoločnosťou a je formovaná migráciou, a tak poskytuje náhľad do skúseností postáv migrantov a ich skúseností s diskrimináciou (Schmidt, 2025).¹²

2 Konštrukcia identity prostredníctvom jazyka

V románe *Pekné cudzinecké diéta* zohráva jazyk pri rekonštrukcii identity a sociálneho postavenia centrálnu rolu a zároveň je aj rozhodujúcim miestom prispôsobenia a odcudzenia protagonistov príbehu. V postmigrantskej literatúre jazyk nikdy nie je len komunikačným prostriedkom, ale miestom, kde sa odohrávajú spoločensko-mocenské vzťahy, pretože použitie jazyka, kontrola nad ním či porušovanie jazykových noriem odrážajú skúsenosť spolupatričnosti alebo vylúčenie.

³ Napríklad komentár: „Milý Fritz, ak by si to náhodou čítal: Je mi to naozaj ľúto“ (Toxische Pommes, 80). Komentár sa viaže na kopnutie futbalovej lopty priamo do rozkroku najhoršieho spolužiaka – protagonistka príbehu tak koná zo zlosti na svoju situáciu, ako aj zo zvedavosti na následky svojho činu.

⁴ Nie je cieľom textu podrobne sa zaoberať pojmami a vývinom literatúry autorov a autoriek so skúsenosťou migrácie.

⁵ Napríklad: Aras Ören či Franco Biondi.

⁶ Napríklad: Emine Sevgi Özdamar či Feridun Zaimoğlu.

⁷ Prvé vedecké štúdie, ktoré už operovali s týmto pojmom, boli napríklad štúdie sociológa Erola Yıldiza, v ktorých sa venoval špeciálne tejto skupine migrantov (Yildiz, 2010), alebo štúdie Azadeh Sharifi v štúdiu o postmigrantskom divadle (Sharifi, 2011) a Miriam Geiser o postmigrantskej literatúre (Geiser, 2015, 306–310). Je však potrebné povedať, že používanie tohto výrazu v sebe nesie aj isté nebezpečenstvo nálepkovania, k čomu napokon došlo už pri migrantskej literatúre. Používaním tohto termínu dochádza k akémusi „šuplíkovaniu“ a tiež vyčleňovaniu. Tento termín sa zároveň viaže aj k spoločensko-politickej debate, ktorú začala v po nemecky hovoriacich krajinách politologička a sociologička Naika Foroutan. Postmigrantským sa nemyslí „po migrácii“, ale postmigrantská je spoločnosť, ktorá migráciu akceptuje ako normálnu (porov. Foroutan 2013).

⁸ Napríklad moc väčšinovej spoločnosti voči menšinám.

⁹ Napríklad mechanizmy inštitucionálneho rasizmu v organizačných štruktúrach.

¹⁰ Napríklad sociálna alebo generačná príslušnosť.

¹¹ Za príklady postmigrantských autoriek je možné považovať Fatmu Aydemir, Shidu Bazayr, Oliviu Wenzel či Hengameh Yaghoobifarah.

¹² <https://www.deutschlandfunkkultur.de/was-ist-postmigrantisches-literatur-100.html>

Identita a jej utváranie je pevne prepojená s jazykom a zvláštnym spôsobom zároveň odkázaná na jazykové spracovania. Pri všetkých interakciách v cudzom priestore je kontakt s cudzím jazykom bezprostrednou skúsenosťou. Jazyk je najdôležitejší komunikačný prostriedok a pri osvojovaní si rôznych foriem jeho ovládania sa jednotliviec stretáva s mnohými problémami a ťažkosťami. Na základe skúsenosti migrácie prežíva často bolestnú autopsiu spojenú s ovládaním a učením sa jazyka vlastne dvakrát: vystupuje z jedného jazykového spoločenstva a zároveň vstupuje do nového. Nové jazykové spoločenstvo sa stáva jazykom väčšiny a nový jazyk spôsobuje, že sa jednotliviec nedokáže priblížiť normám spoločnosti, správne reagovať a adekvátne konať, v dôsledku čoho je spoločnosťou odmietaný.¹³

Hneď po prologu sa rozprávačka vracia k spomienke na príchod do Rakúska a na dohodu jej rodičov uzavretú s Renate Hellovou, ktorá na dlhšie určí ich existenciu. Dohoda znie takto: „*Moja mama upratuje, vari a dáva pozor na deti, otec sa postará o záhradu a všetky opravy. Zato sme sa mohli nasťahovať do starého domu Renatinej matky a bývať tam zadarmo*“ (Toxische Pommes, 2024, 27).

Táto zdanlivo triezva „dohoda“ medzi rozprávačkinou rodinou a rodinou Hellovcov odhaľuje viacvrstvé štruktúry sociálnej nerovnosti a triednych vzťahov, ktoré sú charakteristické pre postmigrantskú literatúru. Je to obchod, o ktorom sa nediskutuje, ale ktorého naplnenie sa rovno vyžaduje, teda pracovný vzťah s triednym a kultúrnym presahom – migrantská rodina napriek vysokoškolskému vzdelaniu oboch dospelých je obmedzená na činnosti, ako sú upratovanie, opatrovanie, opravy – navyše je rodovo podmienená, málo platená a zároveň neviditeľná.

Spomínaná vzniknutá triedna situácia po príchode do Rakúska má zároveň vplyv na vývoj identity rozprávačky – „pekného cudzineckého dieťaťa“ (Toxische Pommes, 2024, 68). Tak rozprávačku nazve Renate Hell, pretože je blondávkavá a modrooká. No vyrastá v prostredí, kde je jej rodina štrukturálne nútená k podriadenej role. Tento vzťah formuje jej sebaobraz a tiež vzťah k nemeckému jazyku.

Pri prechode z jednej krajiny do druhej dochádza pochopiteľne aj k prechodu z jednej jazykovej oblasti do ďalšej. To si vyžaduje určitú jazykovú socializáciu, s ktorou je neodmysliteľne spojené aj budovanie novej identity. Človek je nútený umiestniť sa v novom jazykovom spoločenstve a tým, že opúšťa jednu jazykovú skupinu, vzdáva sa dovtedajšej komunikatívnej istoty. U mnohých migrantov však ostáva v rámci rodiny komunikačným jazykom materčina, ako je to aj v prípade rozprávačkinej rodiny: „*Renate síce nástojila na tom, aby sa rodičia doma so mnou nerozprávali bosniatsky, chorvátsky, čiernohorsky, srbsky, ale výhradne po nemecky [...]* Doma sme sa naďalej dorozumievali v našej materčine“ (Toxische Pommes, 41).

Rozprávačkinmu otcovi sa nedarí nájsť si prácu, a preto zostáva doma spolu s dcérou, ktorá do škôlky chodí len doobeda, a to z jediného dôvodu – „*aby som sa naučila jazyk*“ (Toxische Pommes, 40). Po nástupe na základnú školu sa rozprávačka snaží byť najlepšia v triede a nasledovať stále opakovanú Renatinu víziu: „*... Renate čoraz častejšie zdôrazňovala, že nebudeme ako ostatní cudzinci, my budeme patriť k tým dobrým a dokonca, ak budeme takto pokračovať, budeme mať šancu na rakúske štátne občianstvo. [...] Ja som sa štátnou občiankou bezpodmienečne chcela stať [...]* Renate nám príliš často rozprávala o cudzineckých deťoch v jej škole, ktoré mali problémové správanie, musela som si dávať pozor, aby som sa nedopatrením nestala jedným z nich. Mama si zatiaľ hľadala prácu na čiastočný úväzok, ktorá by aspoň sčasti zodpovedala jej vzdelaniu a pracovala na svojej nemčine. Otec mal ostať doma a správať sa čo najnenápadnejšie“ (Toxische Pommes, 2024, 83).

V uvedenom citáte sa integrácia z pohľadu detskej rozprávačky neobjavuje priamo, ale implicitne – ako určité spoločenské očakávanie, pričom cieľom je jediné – aby ju neasociovali s inými cudzineckými deťmi. „Cudzinecké dieťa“ je v tomto prípade totiž sociálne problémovou kategóriou – nie pre ich správanie, ale vinou atribútov, ktoré, ktoré prisudzujú žiakom učiteľka a učiteľky, ako je Renate. Aj v detských očiach rozprávačky je v tomto prípade integrácia prežívaná nie ako participácia, ale ako neustála snaha o nenápadné správanie, priam neviditeľnosť.

Nemecký jazyk sa v románe stáva trecou plochou vo vzťahu otca a dcéry. Spočiatku rozprávačka vníma otcovu neznalosť jazyka s určitou ľahkosťou: „*Otec [...] nebol len môj najlepší priateľ a spoluhráč. Vedela som tiež, že by ma predovšetkým ochránil – pre prípad, že by jeho znalosti nemčiny na to nestačili, použil by aj päste*“ (Toxische Pommes, 2024, 52). Neskôr sa rozprávačka stáva „ústami svojho otca“, tak ako je to často prítomné

¹³ Tejto téme sa venujem aj vo svojej učebnici *Literatúra a migrácia* (Verbum, 2021).

v migrantských rodinách a tiež v post/migrantskej literatúre.¹⁴ Ide o tzv. parentifikáciu – proces, keď dieťa preberá rolu rodiča. Rovnako je to aj v analyzovanom románe, kde sa rozprávačka pre otcovu neznalosť jazyka stáva kultúrnym a jazykovým sprostredkovateľom, čo dokazujú aj tieto citáty: „... *dohoda, že za akíkoľvek komunikáciu mimo našich štyroch stien mám byť okamžite zodpovedná ja*,“ (Toxische Pommes, 2024, 54); „... *otec mimo Renatinho domu nemal viac čo povedať. Tu sa naše roly otočili [...]*“ (Toxische Pommes, 2024, 55). Tak má aj pre rozprávačku jazyk a jeho ovládanie istú ambivalenciu – núti ju totiž vo vzťahu k otcovi predefinovať svoju identitu a prijať dospelú spoločenskú rolu.

Spočiatku, keď dcéra nastúpi na základnú školu, otec prejaví niekoľkokrát snahu naučiť sa jazyk, pričom do roly učiteľky má vstúpiť dcéra: „*Hajde, da me naučiš malo nemačkog' zakričal mi do ucha. Keďže som tak či tak nemala čo robiť, ako desaťkrát za sebou písať jednu a tú istú vetu do zošita, zdal sa mi to celkom dobrý nápad. [...] Navyše chcel, aby som sa s ním rozprávala iba po nemecky, keď sme sa hrali alebo varili*“ (Toxische Pommes, 2024, 81).

Rovnako ako otec rýchlo stráca motiváciu/vôľu učiť sa, aj rozprávačku učenie s ním po čase vyrušuje a obťažuje, pretože jej kradne čas na vlastné zlepšovanie sa. Túži sa totiž stať najlepšou v triede, driluje nemčinu: „*Moje domáce úlohy boli teraz nielen 'Perfektné', boli 'Vynikajúce!', 'Úžasné!' a 'Fantastické!'*“ (Toxische Pommes, 2024, 83). Vie totiž, že „*keď sa jej to všetko podarí a urobí všetko správne, dostane nielen trblietavé nálepky do zošita, ale ktovie, možno jedného dňa aj rakúske štátne občianstvo*“ (Toxische Pommes, 2024, 83). Táto veta názorne ukazuje, ako si dieťa s migračným pozadím skoro osvojí, že uznanie je spájané s bezchybným výkonom a jeho príslušnosť k väčšinovej spoločnosti nie je samozrejmá, ale podmienená. Detská rozprávačka si spája „správnosť“ v škole, symbolizovanú trblietavou nálepkou, s konečným cieľom – tým, že bude patriť k väčšine – občianstvom. Takéto konanie býva pre postmigrantský subjekt typické. Aj Mark Terkessedis (2010) uvádza, že príslušnosť si treba vydobýť, zaslúžiť a trvale potvrdiť – a to nenápadnosťou, usilovnosťou a dokonalou adaptáciou. Spomínaná trblietavá nálepka je tak detským symbolom pre proces naturalizácie, ktorý síce nie je nikdy zaručený, ale vždy existuje ako perspektíva.

To, že si autorka zvolila práve detskú rozprávačku a formulovanie myšlienok z tejto perspektívy, len posilňuje účinok vypovedaného. Jazyk zostáva jednoduchý a priamočiary, čo posilňuje emocionálny účinok. V tomto prípade môžeme dokonca hovoriť o performatívnom utváraní identity, pretože dieťa sa snaží získať prijateľnú identitu, ktorá sa páči spoločnosti, prostredníctvom správneho správania, dokonalého ovládania jazyka – teda identity, ktorá zakrýva, že je „cudzinec“.

Autorka veľmi pôsobivo vykresľuje skúsenosť migrantskej neviditeľnosti a neustálej sebakáznе zvlášť na postave matky:¹⁵ „*Mama každý deň vstávala o pol piatej, ešte po tme sa za kuchynským stolom učila zo starých Renatiných základnoškolských učebníc nemčinu, o pol šiestej sa pobrala o niekoľko domov k pani Reiterovej upratať pedikérsky salón a privyrobiť tak trochu peňazí a po siedmej zase uháňala k Renate domov, aby zobudila Sebastiana a Stephanie do školy, urobila im raňajky, a potom, keď toto všetko vybaví, chopí sa dennodenného upratovania a plánu varenia, zatiaľ čo otec ostáva so mnou doma*“ (Toxische Pommes, 2024, 37).

Tento detailne načrtnutý priebeh matkinho rána je viac než iba biografická epizóda – odhaľuje totiž omnoho viac socio-ekonomické a symbolické napätie, v akom sa postmigrantské subjekty pohybujú. Matka začína svoj deň veľmi skoro, aby sa z vlastnej iniciatívy naučila po nemecky. Už v tomto citáte je prítomný základný motív tejto literatúry – *jazyk*, ktorý je prezentovaný nielen ako prostriedok komunikácie, ale tiež ako podmienka spoločenského uznania a participácie. Z uvedeného citátu vyplýva, že matka vníma ovládanie jazyka dvojako: 1) na jednej strane si uvedomuje, že jeho neovládanie spôsobuje vylúčenie a 2) na druhej strane vie, že jeho ovládanie znamená predpoklad postupu. Spôsob, akým a kedy sa učí, zároveň naznačuje, že nemá prístup k inštitucionalizovaným alebo štrukturálne podporovaným jazykovým kurzom. Zvlášť nápadný je aj vzťah medzi opatrovatelstvom a vykorisťovaním, ktorý sa vyznačuje zvláštnou dynamikou. Napätie medzi prežívanou zodpovednosťou a sociálnym vylúčením je dynamika typická práve pre postmigrantskú literatúru. Celkovo však postava matky odráža veľkú a napokon úspešnú snahu začleniť sa navzdory spoločenskej devalvácii

¹⁴ Napríklad v románe Aglajе Veteranı *Prečo sa dieťa varí v kaši* (2005) či debutovom románe Olgy Grjasnowej *Rus je ten, ktorý miluje brezy* (2014).

¹⁵ Matka predstavuje postavu, s akými sa v postmigrantskej literatúre stretávame často. Napríklad v románoch Fatmy Aydemir alebo Hengameh Yaghoobifarah nájdeme postavy žien – pracujúcich matiek, pričom je ich práca často spojená so starostlivosťou o niekoho, napríklad o cudzie deti. Zároveň matka preberá množstvo úloh, no pre spoločnosť stále ostáva neviditeľná.

predovšetkým prostredníctvom jazykovej adaptácie a disciplíny, a to napriek podmienkam, ktoré postavie sotva umožňujú nadýchnuť sa.

Záver

Analýza románu *Pekné cudzinecké dieťa* ukázala, ako mnohovrstevne môžu byť zachytené postmigrantské skúsenosti v literatúre. Voľba perspektívy detského rozprávača vytvára zvláštnu formu citlivosti, ktorá umožňuje prežívať jazykovú neistotu, sociálnu adaptáciu a mocenské vzťahy.

Autorka Toxische Pommes a jej literárny debut presvedčivo zapadajú do kontextu postmigrantskej literatúry, ktorá sa zaoberá nielen následkami migrácie, ale predovšetkým štrukturálnym podmienkami sunáležitosti, uznania a vylúčenia vo väčšinovej spoločnosti. Zároveň neistá situácia rodiny v zreteľnom kontraste s hostiteľskou rodinou zviditeľňuje sociálnu nerovnosť a diskurz o integrácii.

Román odhaľuje, do akej miery funguje jazyk ako ústredný nástroj spoločenskej participácie – ako prostriedok adaptácie a tiež ako nástroj symbolického sebazapierania. Súčasne ilustruje, do akej miery musí byť identita v postmigrantskom kontexte vytváraná performatívne – ako ustavičné vyjednávanie medzi vlastným a vonkajším prisudzovaním, medzi rodinnými väzbami a spoločenskými očakávaniami. V tomto procese nie je jazyk len prostriedok komunikácie, ale prostriedok vyjadrenia moci, sunáležitosti a vnútorného konfliktu.

Literatúra

BLOME, Eva. 2020. Rückkehr zur Herkunft. Auto-soziobiografien erzählen von der Klassengesellschaft. In *Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte*. 2020, vol. 94, no. 4, pp. 541–571. ISSN 0012-0936. <https://doi.org/10.1007/s41245-020-00118-y>

DULLE, Philip. 2024. *Was ist ein schönes Ausländerkind, Toxische Pommes?* Available online: <https://www.profil.at/kultur/toxische-pommes-interview-ein-schoenes-auslaenderkind/402818644>

FOROUTAN, Naika. 2013. Postmigrantische Gesellschaft: Ein Versprechen der pluralen Demokratie. In *Aus Politik und Zeitgeschichte (APuZ)*. 2013, no. 3–4, pp. 24–30. ISSN 2194-3621.

GEISER, Myriam. 2015. *Der Ort transkultureller Literatur in Deutschland und in Frankreich. Deutsch-türkische und franko-maghrebinische Literatur der Postmigration*. Würzburg : Königshausen & Neumann. ISBN 978-3-8260-4783-1.

SATHYE, Mrunmayee. 2023. *Auto-soziobiographie als transkulturelle Form*. Available online: <https://literaturwissenschaft-berlin.de/auto-soziobiographie-als-transkulturelle-form/>

SHARIFI, Azadeh. 2011. Postmigrantisches Theater: Eine neue Agenda für die deutschen Bühnen. In Schneider, Wolfgang (ed.). *Theater und Migration: Herausforderungen für Kulturpolitik und Theaterpraxis*. Bielefeld : transcript Verlag, 2011, pp. 35–46. ISBN: 978-3-8394-1844-4.

SCHMIDT, Jara. 2025. *Postmigrantische Literatur zeigt sich oft widerständig*. Available online: <https://www.deutschlandfunkkultur.de/was-ist-postmigrantische-literatur-100.html>

ŠEDÍKOVÁ ČUHOVÁ, Paulína. 2021. *Literatúra a migrácia*. Ružomberok : Verbum, 2021. ISBN 978-8-0561-0911-3.

TERKESSIDIS, Mark. 2010. *Interkultur*. Berlin : Suhrkamp Verlag, 2010. ISBN 978-3-518-12589-2.

TOXISCHE, Pommes. 2024. *Ein schönes Ausländerkind*. Wien: Zsolnay Verlag, 2024. ISBN 978-3552073968.

YILDIZ, Erol. 2010. Die Öffnung der Orte zur Welt und postmigrantische Lebensentwürfe. In *SWS-Rundschau*. 2010, vol. 50, pp. 318–339. ISSN 1013-1469.